

КОБЗАР ОЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ

*доктор юридичних наук, професор,
начальник факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України
ORCID ID 0000-0002-5422-235X*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано основні понятійно-категоріальні особливості інституту службово-бойової діяльності Національної гвардії України та запропоновано до обговорення коло основних проблемних питань, що з ними пов'язуються. Установлено, що Національна гвардія України є одним із військових формувань з правоохоронними функціями, діяльність якого спрямовується Міністром внутрішніх справ. Попри таку субординаційну підпорядкованість цивільним інституціям, статус особи, яка проходить службу у гвардії, характеризується як військова служба. Це дає підстави для характеристики відповідного інституту на основі поняття та змісту службово-бойової діяльності.

Доведено, що категорія «службово-бойова діяльність Національної гвардії України» має декілька аспектів, оскільки їй відповідна категорія складається з двох дефініцій – «службова діяльність» та «бойова діяльність», що синергетично взаємодоповнюють одна одну. Водночас звертається увага на те, що не всі в Національній гвардії України здійснюють саме бойову діяльність в широкому розумінні відповідного поняття.

Обґрунтовано позицію про те, що службово-бойова діяльність Національної гвардії України є одним із ключових напрямів роботи, найпріоритетнішим серед інших, котрий безпосередньо кореспондується із завданнями, функціями та повноваженнями відповідного органу державної влади.

Досягнуто також висновку про те, що зміст службово-бойової діяльності Національної гвардії України полягає в здійсненні всіх, передбачених нормативно-правовими актами вимог і приписів, які регламентують проходження служби в гвардії, а також виконання нею бойових завдань. Водночас узагальнено, що відповідна категорія є інститутом у системі науки і має міжгалузевий характер, оскільки самотійна галузь, що має відповідну назву, кореспондується з дослідженнями юристів і правників у межах галузі права на основі забезпечення функціонування інституту службово-бойової діяльності в межах і відповідно до законодавства України.

Ключові слова: *служба; бойова діяльність; оборона; гвардія; Національна гвардія України; поняття; зміст.*

Постановка проблеми. В умовах цинічної й беззаперечно протиправної повномасштабної агресії росії проти територіальної цілісності та незалежності України значної актуальності набувають питання, пов'язані із забезпеченням діяльності сил і засобів правопорядку. До них належить також і Національна гвардія України, що є одним із найактивніших учасників відбиття вказаної збройної агресії в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні.

Водночас наголосимо, що поліфункціональність відповідного військового формування, яке має

правоохоронні функції, полягає в тому, що, як суб'єкт сфери координації Міністерства внутрішніх справ України, персонал гвардії переважно має статус військовослужбовців, що покладає на них додаткові обов'язки. Таким напрямом, зокрема, є службово-бойова діяльність, яку за своєю сутністю вважають інститутом у структурі напрямів діяльності Національної гвардії України. Вона охоплює майже всі аспекти, оскільки у той чи той спосіб усі функції та обов'язки відповідного органу влади не лише спрямовано на забезпечення прав та свобод людини

і громадянина, а й реалізуються виключно в умовах та в спосіб несення служби й використання статусу військовослужбовця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані зі службово-бойовою діяльністю сил і засобів правопорядку й оборони України, неодноразово поставали предметами досліджень у працях багатьох учених, як військових спеціальностей, так і правничої галузі. Відповідні фундаментальні поняття та категорії аналізувалися в дослідженнях О. Бандурки, А. Берлача, С. Гусарова, Ю. Дубка, Р. Калюжного, В. Колпакова, О. Комісарова, М. Корнієнка, В. Крутова, С. Кузніченка, М. Лошицького, В. Олефіра, О. Остапенка, В. Петкова, А. Подоляки, Х. Ярмакі, О. Ярмиша та інших. Проте, на нашу думку, це лише актуалізує відповідний напрям, а сучасні складні умови життєдіяльності в стані активних бойових дій із агресором зумовлюють необхідність додаткового опрацювання основних проблемних питань функціонування відповідного інституту.

Метою статті є теоретико-правова та практична характеристика поняття та змісту службово-бойової діяльності Національної гвардії України. Ця мета, на нашу думку, потребує розв'язання таких дослідницьких завдань, як: 1. Надання визначення основним дефініціям, зокрема «службово-бойовій діяльності» як комплексної міжінституційної категорії; 2. З'ясування змісту і сутності такої діяльності в контексті функціонування Національної гвардії України.

Об'єктом статті постають суспільні відносини у сфері службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

Предметом дослідження є поняття та зміст службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Оскільки питання, пов'язані із забезпеченням належного функціонування Національної гвардії України, нині є пріоритетними, це зумовлює необхідність надання розгорнутого аналізу понятійно-категоріального апарату.

Про актуальність цього питання також зазначає Д. Корнієнко, аналізуючи адміністративно-правове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України. Дослідник звертає увагу на те, що докорінні зміни в політичних, економічних, соціальних та інших умовах життя суспільства і держави, кардинальні зміни інтеграційних курсів на сучасному етапі розвитку України створюють передумови виникнення кризових ситуацій певної генези, що становлять реальні й потенційні загрози людині, суспільству та державі, отже, наявні загрози національній безпеці обумовлюють необхідність реформування системи сил охорони правопорядку в

напрямі посилення захисту прав і свобод громадян, відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань Української держави перед європейським і світовим співтовариством [1]. Така позиція безпосередньо кореспондується з діяльністю Національної гвардії України, оскільки ця структура належить до кола відповідних органів правопорядку, насичена працівниками з військовим правовим статусом, котрі нині здійснюють забезпечення дотримання прав та свобод людини і громадянина в спосіб реалізації функцій службово-бойового спрямування як у районах активного ведення бойових дій із агресором, так і в менш небезпечних місцях, забезпечуючи підготовку кадрів для ротації, охорону державних підприємств, установ і організацій.

Зазначене неабияк розмиває поняття службово-бойової діяльності, що вможливило й актуалізує необхідність здійснення додаткових наукових досліджень з метою посилення обґрунтування відповідного поняття та окреслення його змісту.

Передусім наголосимо, що дослідники й науковці частіше фрагментують поняття службової та бойової діяльності, як ми вже й зазначали. Хоча з огляду на це було б логічним провести комплексний структурний аналіз відповідного поняття окремо, ми вважаємо, що в контексті діяльності Національної гвардії України вони розглядаються нерозривно, а тому пропонується оглядово окреслити зміст кожного з них.

Службова діяльність, на думку О. Пчеліної, – це обов'язки з управління чи розпорядження державним, колективним або приватним майном (встановлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо) [2], що своєю чергою характеризує її виключно з управлінського погляду та надає адміністративних, управлінських характеристик.

Дослідник В. Тютюгін пояснює службову діяльність як оплачувану в установленому законом порядку діяльність службової особи в органах державної влади, місцевого самоврядування, інших юридичних особах публічного права [3, с. 32]. Отже, можна стверджувати, що «службовість» будь-якої діяльності не розглядається як обов'язково військова, тобто такою діяльністю є будь-яка діяльність в межах певної служби (органу державної влади та суміжних інституцій). Водночас, як уже зазначалося, «службово-бойова» діяльність загалом і Національної гвардії України зокрема, на нашу думку, притаманна виключно органам і інституціям із кола сектору безпеки і оборони України, що власне й надає їм прерогативи використання й реалізації «бойових» функцій.

Тому, розглядаючи службово-бойову діяльність як цілісну категорію, варто звернути увагу на позицію О. Лавніченка, С. Годлевського, К. Гунбіна, котрі зазначають сутність і зміст цього явища як організоване застосування військ (сил) для досягнення поставлених цілей під час виконання службово-бойових завдань [4, с. 23]. У зв'язку з цим постають додаткові питання та необхідність обґрунтування змісту поняття «службово-бойове завдання». Хоча, на нашу думку, така позиція чітко та фрагментарно відображає сутність означеного поняття, вважаємо, що службово-бойова діяльність, у загальному розумінні, полягає в здійсненні певним органом (законним військовим чи службовим (із правоохоронними функціями) формуванням своїх завдань, функцій і повноважень.

Науковець Ю. Дубко, характеризуючи зміст службово-бойової діяльності, наголошує, що вона полягає у спеціальних, профілактичних, охоронних, режимних, захисних, ізоляційно-обмежувальних заходах і діях, що ведуться під керівництвом центрального органу виконавчої влади з метою забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення спеціальних операцій і за надзвичайних ситуацій соціально-політичного, надзвичайного та техногенного характеру [5, с. 11]. На нашу думку, таке визначення більш комплексно та фундаментально (всеохопно) характеризує службово-бойову діяльність як явище в державній (військовій, спеціальній) службі та як інститут у структурі правовідносин сектору безпеки і оборони України.

Отже, у загальному розумінні, *службово-бойова діяльність* є системною, активною та структуровано-узгодженою в середині та зовні процедурою реалізації повноважень, спрямованих на забезпечення безпеки і правопорядку держави, що здійснюється певним суб'єктом, визначеним законодавством України, котрий має для цього спеціальні повноваження.

Звернімо увагу на те, що дослідники застосовують категорію службово-бойової діяльності й відносно інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких координується Міністром внутрішніх справ України. На думку О. Гриньківа, введення цього поняття у службовий обіг діяльності Державної прикордонної служби України практично необхідно, оскільки діяльність складається не лише з неприхованих дій відповідних підрозділів з використання наявних сил і засобів, а й явища глибокого розумового процесу, що не постає як явна дія, і всі вони взаємопов'язані та цілеспрямовані на досягнення результату

– забезпечення недоторканності державного кордону та надійної охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні [6]. Така позиція авторитетних дослідників дає змогу звернути увагу на те, що *службово-бойова діяльність має види й структурується також внутрішньо*, тобто не може бути спрямована виключно на виконання конкретного бойового завдання (ситуації). Оскільки такі види діяльності, як підготовка військ, організаційно-методичне, матеріально-технічне забезпечення реалізуються відповідними підрозділами та органами незалежно від наявності необхідності виконання конкретних службово-бойових задач.

Національна гвардія України, як уже зазначалося, нині є одним із найбільш задіяних до відбиття нападу росії підрозділів сектору безпеки і оборони, а відповідно її службово-бойова діяльність сьогодні є неперервною й багатоманітною. Структура Національної гвардії України є складною, адже охоплює частини і підрозділи кількох видів (за своїм призначенням): частини з охорони об'єктів державного значення; частини та підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні; військові частини з охорони громадського порядку; частини та підрозділи з конвоювання; частини оперативного призначення; підрозділи спеціального призначення та ін. По суті, за структурою Національна гвардія України є аналогом виду Збройних Сил України (в її складі немає родів військ, але є види військових частин). А це вимагає вирішувати всі питання щодо застосування, будівництва, військового навчання та виховання, управління, технічного оснащення та забезпечення Національної гвардії України за аналогією зі Збройними Силами України [4]. Отже, узагальнюючи попередньо сформовані позиції, маємо звернути увагу на те, що службово-бойова діяльність Національної гвардії України полягає передусім у реалізації тих службово-бойових повноважень, що на неї покладено відповідним законодавством України, у тому числі включно з різноманітними форумами забезпечення такої діяльності.

Варто також вказати, що М. Єрмошин та Т. Сутюшев службово-бойову діяльність саме гвардії розглядають як діяльність оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань, військових частин і підрозділів щодо виконання завдань за призначенням з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, важливих

державних об'єктів, дипломатичних представництв, з охорони й конвоювання підсудних або засуджених до позбавлення волі, екстрадиції, що здійснюється самостійно або разом із правоохоронними органами та іншими органами виконавчої влади у формі патрульно-постової, конвойної, вартової, режимно-карантинної, режимно-комендантської служби тощо [7]. Ця позиція цілком кореспондується із визначенням законодавством України колом обов'язків Національної гвардії України та з попередньо акцентованою нами позицією про зазначене. Ми також вважаємо, що службово-бойова діяльність Національної гвардії України змістовно наповнюється, зокрема, тими характеристиками, які чітко визначено в законодавстві, а також доповнюється переліком необхідних для виконання уже вказаних, переліком дій, способів, засобів та інструментів.

У контексті цього зауважуємо також про те, що на необхідності посилення адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України звертає увагу також Д. Корнієнко. Дослідник наголошує, що проблеми адміністративно-правового забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України має бути зорієнтовано на розгляд службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку як складного суспільно-політичного явища та об'єкта державного регулювання, формулювання поняття, ознак і характеристик службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку загалом та Національної гвардії України зокрема, а також інших пріоритетних напрямів [1]. Оскільки саме різноманітність цих пріоритетних напрямів, а також їх взаємопов'язаність з фактичною можливістю виконання службовими гвардії службово-бойових задач і створює необхідність системного опрацювання цих питань з урахуванням викликів сучасності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі проаналізованих матеріалів стверджується позиція про те, що категорія «службово-бойова діяльність Національної гвардії України» має декілька аспектів, оскільки й відповідна категорії складається з двох дефініцій – «службово-бойова діяльність» та «бойова діяльність», що синергетично взаємодоповнюють одна одну й є одним із ключових напрямів роботи, найбільш пріоритетним серед інших, котрий безпосередньо кореспондується з завданнями, функціями та повноваженнями відповідного органу державної влади.

Зміст службово-бойової діяльності Національної гвардії України полягає в здійсненні всіх, передбачених

нормативно-правовими актами вимог і приписів, що регламентують проходження служби в гвардії, а також виконання нею бойових завдань. Крім цього, відповідна категорія є інститутом у системі науки та має міжгалузевий характер, оскільки самостійна галузь з відповідною назвою кореспондується з дослідженнями юристів і правників у межах галузі права на основі забезпечення функціонування інституту службово-бойової діяльності в межах і відповідно до законодавства України.

З огляду на бойовий досвід підрозділів Національної гвардії України з відсічі збройній агресії російської федерації проти України, підходить щодо сутності і змісту службово-бойової діяльності Національної гвардії України потребуватимуть суттєвого перегляду. Однак особливу увагу необхідно буде приділити виконанню підрозділами Національної гвардії України правоохоронних функцій, покладених на неї законодавством, що й становитиме зміст подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Корнієнко Д. М. Адміністративно-правове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України: постановка проблеми. *Науковий вісник ДДУВС*. 2017. № 2. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2017-2-142-148>.
2. Пчеліна О. В. Службова діяльність як об'єкт криміналістичного дослідження. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. Том 26 (65). № 1. С. 272–277.
3. Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гізимчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: навч.-практ. посіб.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. Харків: Право, 2014. 232 с.
4. Лавніченко О. В., Годлевський С. О., Гунбін К. Ю. Уточнення підходів до формування понять теорії службово-бойової діяльності внутрішніх військ. *Честь і закон*. 2013. № 1. С. 22–27.
5. Дубко Ю. В., Буткевич С. А. Службово-бойова діяльність органів внутрішніх справ: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. № 2 (48). С. 9–18.
6. Гриньків О. О. Поняття службово-бойової діяльності Державної прикордонної служби України через суміжні дефініції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Том 30 (69). № 4. DOI: <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2019.4/32>.

7. Єрмошин М. О., Сутюшев Т. А. Основні види і форми службово-бойової діяльності і дій Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2020. № 4 (75). URL: <http://chiz.nangu.edu.ua/article/view/220549/220195>

References

1. Kornienko, D. M. (2017). Administrativno-pravove zabezpechennya sluzhbovo-boyovoi diyalnosti Nacionalnoyi gvardiyi Ukrayiny: postanovka problem [Administrative and legal support of the service and combat activities of the National Guard of Ukraine: problem statement]. *Naukoviy visnik DDUVS*. № 2. S.142–149. [in Ukr.]
2. Pchelina, O. V. (2013). Sluzhbova diyalnist yak obyekt kriminalistichnogo doslidzhennya [Service activity as an object of forensic research]. *Uchenie zapiski Tavricheskogo nacionalnogo universiteta im. V. I. Vernadskogo*. Seriya «Yuridicheskie nauki». Tom 26 (65). № 1. S. 272–277. [in Ukr.]
3. Tutugin, V. I. (2014). Zlochyny u sferi sluzhbovoyi ta profesiynoyi diyalnosti, povyazanoi z nadanniam publichnyh poslug [Crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services]: V. I. Tutugin, Y. V. Grodeckiy, S. V. Gizimchuk; za red. V. Y. Taciya, V. I. Tutugina. H. : Pravo. 232 s. [in Ukr.]
4. Lavnichenko, O. V., Godlevskiy, S. O., Gunbin, K. Y. (2013). Utochnennya pidhodiv do formuvannya ponyat teorii sluzhbovo-boyovoi diyalnosti vnutrishnih viysk [Clarification of approaches to the formation of concepts of the theory of service-combat activity of internal troops]. *Chest i zakon*. №1. S. 22–27. [in Ukr.]
5. Dubko, Y. V., Butkevich, S. A. (2010). Sluzhbovo-boyova diyalnist organiv vnutrishnyh sprav: suchasniy stan ta perspektyvy rozvytku [Service-combat activities of internal affairs bodies: current state and prospects for development]. *Naukoviy visnik DDUVS*. № 2 (48). S. 9–18. [in Ukr.]
6. Gryniv, O. O. (2019). Ponyattya sluzhbovo-boyovoi diyalnosti Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny cherez sumizhni definiciyi [The concept of service and combat activity of the State Border Service of Ukraine through related definitions]. *Vcheni zapysky TNU im. V. I. Vernadskogo*. Seriya: yurydychni nauky. Tom 30 (69). № 4. S. 198–203. [in Ukr.]
7. Yermoshin, M. O., Sutyushev, T. A. (2020). Osnovny vydy i formy sluzhbovo-boyovoi diyalnosti I diy Nacionalnoyi gvardiyi Ukrayiny [The main types

and forms of service and combat activities and actions of the National Guard of Ukraine]. *Chest i zakon*. № 4 (75). S. 18–24. [in Ukr.]

Oleksandr Kobzar

Doctor of law, Professor,

Head of the Faculty of State Security of the Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine

THE CONCEPT AND CONTENT OF SERVICE AND COMBAT ACTIVITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The article analyzes the main conceptual and categorical features of the institute of service-combat activity of the National Guard of Ukraine and offers to discuss the main problematic issues associated with them.

It was established that the National Guard of Ukraine is one of the military formations with law enforcement functions, the activities of which are directed by the Minister of Internal Affairs, and despite such subordination to civil institutions, the status of a person serving in the Guard is characterized as military service, which gave grounds for characterizing the relevant institution through the prism of the concept and content of service-combat activity.

It has been proven that the category of service-combat activity of the National Guard of Ukraine has several aspects, since the corresponding category consists of two definitions – service activity and combat activity, which synergistically complement each other. At the same time, attention is drawn to the fact that not everyone in the National Guard of Ukraine carries out combat activities in the broad sense of the relevant concept.

The author substantiates the position that the service and combat activity of the National Guard of Ukraine is one of the key areas of work, the most priority among others, which corresponds directly to the tasks, functions and powers of the relevant state authority.

The conclusion was also reached that the content of the service and combat activities of the National Guard of Ukraine consists in the implementation of all the requirements and prescriptions provided for by normative legal acts, which regulate the passage of service in the Guard, as well as its performance of combat missions.

In addition, it is summarized that the corresponding category is an institute in the system of science and has an interdisciplinary nature, since an independent branch with an appropriate name corresponds to the research of lawyers and lawyers within the field of law through the prism of ensuring the functioning of the institute of service-combat activity within and accordingly to the legislation of Ukraine.

Keywords: service; combat activity; defense; guard; National Guard of Ukraine; concept; content.